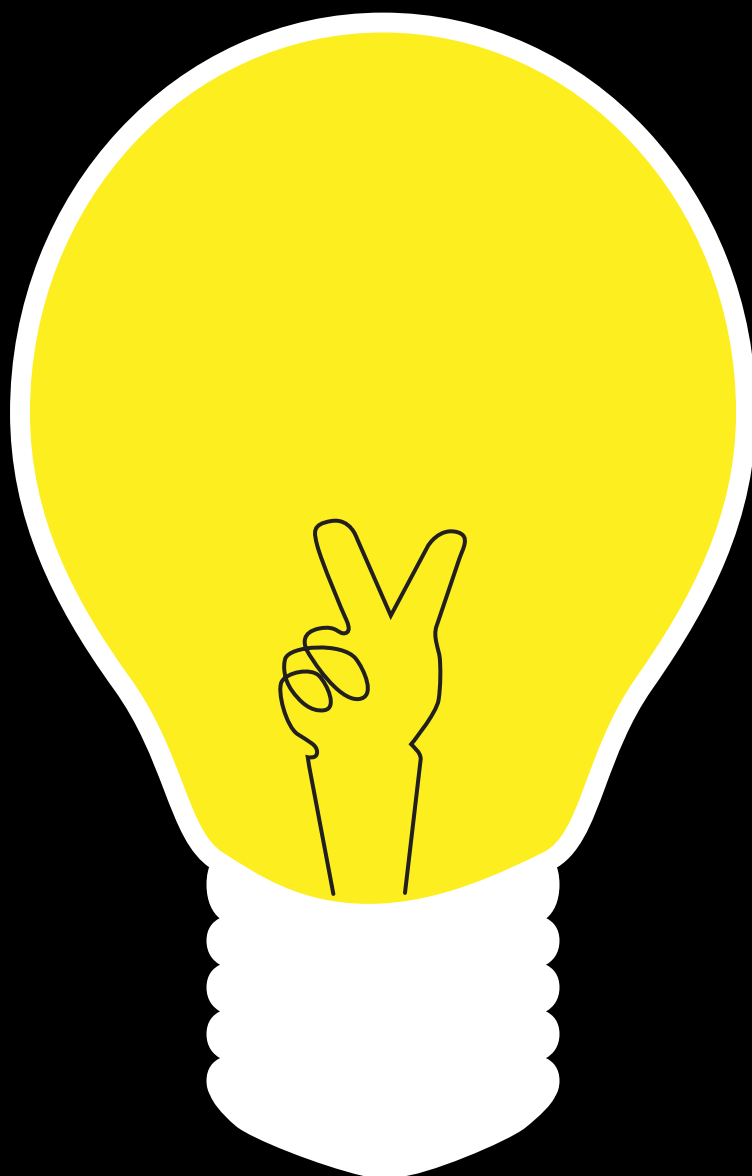

Entreprenörskap i yrkeshögskole- utbildningarna och de kvalificerade yrkesutbildningarna

Återrapportering av regeringsuppdrag 2010 Entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna och de kvalificerade yrkesutbildningarna

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan har fått regeringens uppdrag att utreda entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna och de kvalificerade yrkesutbildningarna. I uppdraget ingår att kartlägga och analysera hur entreprenörskap behandlas i utbildningarna inom yrkeshögskolan och i den kvalificerade yrkesutbildningen, att göra en bedömning och beskrivning av i vilken utsträckning utbildningarna bidragit till ökat entreprenörskap, att i samband med bedömning av ansökningar om att bedriva yrkeshögskoleutbildning säkerställa att entreprenörskap behandlas i utbildningarna och att vidta åtgärder för att stimulera nationellt och internationellt erfarenhetsutbyte för att bidra till att fler utbildningsanordnare inspireras till utveckling av entreprenöriella inslag i relevanta utbildningar.

Arbetet med att **kartlägga och analysera** hur entreprenörskap behandlas i utbildningarna är komplicerat. Yrkeshögskolan är uppbyggd utifrån ett ramorienterat regelverk med låg detaljeringsgrad och stort och konkret inflytande från arbetslivet genom ledningsgruppen och genom olika former av arbetslivsanknutet lärande. Utbildningarna utgör en mycket heterogen grupp där i stort sett varje utbildning är unik och bedrivs under unika förutsättningar.

Kartläggningen har genomförts med en kvantitativ del, en enkät till utbildningsanordnare och ledningsgruppsrepresentanter för samtliga nu pågående utbildningar, och en kvalitativ del i form av intervjuer med några utvalda utbildningsanordnare. Enkäten besvarades dock endast av 32 procent av de tillfrågade och medger inte några långtgående analyser. En stor del av de svarande menar att deras utbildningar både förbereder för (87 procent) och innehåller (81 procent) tydliga inslag av entreprenörskap. De vanligaste inslagen av entreprenörskap utgjordes av projektarbeten eller liknande (80 procent) och teoretisk utbildning om entreprenörskap, till exempel föreläsningar (62 procent).

Under intervjuerna framkom att uppfattningen om vad entreprenörskap egentligen innebär skiljer sig bland de svarande. Generellt kan man dock skönja en viss syn på entreprenörskap som är associerad till företagande och där individens förmåga att förverkliga en idé är central. Entreprenörskap beskrivs i många olika termer, exempelvis initiativförmåga, företagsamhet, helhetssyn, projektledning och mervärdeskapande, ofta med fokus på innovation, förbättringsarbete och företagande. Från ett utvecklingsperspektiv framhöll flera av utbildningsanordnarna vikten av stödstrukturer för studerande som vill starta egen verksamhet efter examen, men även att det är viktigt att inte enbart fokusera på företagande, utan se till värdet av entreprenöriella kompetenser i ett bredare perspektiv.

Till kartläggningen fogades även tidigare undersökningar av examinerade KY-studerande som pekar mot att utbildningarna bidrar till en viss ökning av andel egenföretagande. KY-studerande med examensår 2007 och 2008 hade en låg andel företagare före utbildningen, 1-3 procent, och en något högre andel efter utbildningen 4-6 procent. Under december månad planeras en publicering av den senaste undersökningen avseende studeranden som avslutat en KY-utbildning 2009.

Myndighetens **bedömning och övergripande slutsats** är att entreprenörskap inte är någon ny företeelse inom utbildningsformen. Inom yrkeshögskolans utbildningar är det vanligt att teoretiska kunskaper omsätts och färdigheter tränas och utvecklas såväl i praktiska moment inom utbildningens skolförlagda delar som under LIA. Yrkeshögskolans utbildningar har med ett sådant upplägg i hög grad inbyggda förutsättningar för att framgångsrikt arbeta med entreprenörskap. Den nära kontakten med arbetslivet och

arbetslivets starka inflytande över utbildningens innehåll och upplägg lägger grunden för utbildningens arbetsmarknadsrelevans.

Yrkeshögskolan rymmer en rad utbildningar som siktar mot yrkesroller som främst utövas av företagare. Vissa statistiska belägg finns att utbildningsformen stimulerat ett ökat företagande (till exempel SCB:s undersökningar som nämnts tidigare). Yrkeshögskolan rymmer även utbildningar som lägger stor vikt vid entreprenöriella kompetenser utan att detta nödvändigtvis är uttalat. Ofta sätts dessa kompetenser i samband med förmåga att arbeta framgångsrikt med innovation och förbättringsarbete.

I syfte att **säkerställa att entreprenörskap behandlas i utbildningarna** ingår entreprenörskap som en del av nu pågående ansökningsförfarande. I ansökan om att få bedriva yrkeshögskoleutbildning uppmanas de sökande att beskriva på vilket sätt och i vilken utsträckning de studerande stimuleras att genom utbildningen utveckla entreprenöriell kompetens och/eller entreprenöriella kunskaper. Av kartläggningen av entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna har det framgått att entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna kan beskrivas i många olika termer, exempelvis initiativförmåga, företagsamhet, helhetssyn, projektledning och mervärdeskapande, ofta med fokus på innovation, förbättringsarbete och företagande. Entreprenörskap i utbildningen ska utformas så att de studerande på ett bra sätt förbereds för sin kommande yrkesroll, oavsett om denna utgörs av egenföretagande eller anställning.

I syfte att **stimulera nationellt och internationellt erfarenhetsutbyte** för att bidra till att fler utbildningsanordnare inspireras till utveckling av entreprenöriella inslag i relevanta utbildningar avser myndigheten att i samarbete med Företagarna, Svenskt Näringsliv och YH-förbundet anordna en konferens om entreprenörskap i yrkeshögskolan. Konferensen planeras till december 2010 i Stockholm. Konferensen är dels ett svar på regeringens uppdrag, men också på utbildningsanordnarnas önskan att få ta del av andra utbildningsanordnares erfarenheter.

För det framtida arbetet med entreprenörskap har myndigheten identifierat en rad tänkbara insatser. Som exempel kan nämnas en fördjupad kartläggning och uppföljning av företagande efter avslutad utbildning, fördjupad och utvidgad kartläggning av vilka utbildningsbehov arbetsliv och anordnare ser i yrkeshögskoleutbildningarna samt olika åtgärder i syfte att stimulera och stödja utvecklingen av entreprenörskap i utbildningarna.

Innehåll

1	Introduktion.....	4
1.1	Uppdraget	4
1.2	Bakgrund och utgångspunkter	4
1.3	Rapportens innehåll	5
2	Entreprenörskap inom yrkeshögskolans utbildningar	6
2.1	Entreprenörskap som utbildningsfråga	6
2.2	Unga och entreprenörskap	7
2.3	Företagarnas företrädare om entreprenörskap och utbildning.....	7
3	Entreprenörskap i kvalificerad yrkesutbildning och yrkeshögskoleutbildning	9
3.1	Enkätundersökning och intervjuer – överväganden och metod	9
3.2	Resultat av enkätundersökningen	9
3.3	Anordnarnas röster.....	12
3.3.1	Synen på entreprenörskap som begrepp	13
3.3.2	Synen på entreprenörskap inom yrkeshögskoleutbildningarna.....	13
3.3.3	Utvecklingsperspektiv	14
3.4	Företagande bland tidigare studerande	14
3.5	Diskussion och slutsatser avseende entreprenörskap i utbildningsformen och dess bidrag till ökat entreprenörskap	15
4	Hur kan myndigheten främja entreprenörskap i eftergymnasial yrkesutbildning?	17
4.1	Myndighetens förhållningssätt och ambition	17
4.2	Entreprenörskap i ansökan om yrkeshögskoleutbildning	17
4.3	Konferens om entreprenörskap	18
4.4	Samverkan mellan myndigheter	18
4.5	Myndighetens plan för fortsatt arbete med entreprenörskap	18

1 Introduktion

1.1 Uppdraget

Myndigheten för yrkeshögskolan fick i december 2009 i uppdrag av regeringen att utreda entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna och de kvalificerade yrkesutbildningarna. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2010. Ansvarig för arbetet har varit avdelningschef Margareta Ljungqvist och arbetsgruppen har letts av Anna Haglund. Gruppen har bestått av Ing-Marie Rosvall, Rafal Tomaszewski, Anne Christensen, Pär Sellberg och Erika Svanström.

I uppdraget ingår att

- a) kartlägga och analysera hur entreprenörskap behandlas i utbildningarna inom yrkeshögskolan och i den kvalificerade yrkesutbildningen,
- b) att göra en bedömning och beskrivning av i vilken utsträckning utbildningarna bidragit till ökat entreprenörskap,
- c) att i samband med bedömning av ansökningar om att bedriva yrkeshögskoleutbildning säkerställa att entreprenörskap behandlas i utbildningarna,
- d) att vidta åtgärder för att stimulera nationellt och internationellt erfarenhetsutbyte för att bidra till att fler utbildningsanordnare inspireras till utveckling av entreprenöriella inslag i relevanta utbildningar.

1.2 Bakgrund och utgångspunkter

Bakgrunden till uppdraget är den strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet som regeringen presenterade i maj 2009. Entreprenörskap är enligt regeringen en viktig angelägenhet för både skolor och myndigheter och entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom utbildningssystemet. I strategin gör regeringen bedömningen att kartläggning och analys av utbildningarna inom yrkeshögskolan samt erfarenhetsutbyte kan bidra till att fler utbildningsanordnare av yrkeshögskoleutbildning inspireras till vidare utveckling.

Myndigheten har i arbetet med den här rapporten tagit avstamp i regeringens strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet och särskilt i att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom utbildningssystemet. Arbetet har inledningsvis utgått från den definition som bland andra Tillväxtverket använder:

"Entreprenörskap är en dynamisk och social process, där individer, enskilt eller i samarbete, identifierar möjligheter och gör något med dem för att omforma idéer till praktiska och målinriktade aktiviteter i sociala, kulturella eller ekonomiska sammanhang."

Myndigheten har inte sett någon anledning att göra stora avvikelser från denna definition men vill samtidigt lyfta fram de specifika behov som ett stort antal av yrkeshögskolans utbildningar har av att specifikt förbereda för eget företagande.

1.3 Rapportens innehåll

Följande hänvisningar syftar till att underlätta för läsare som främst söker redovisning av det givna uppdraget:

- a) Kartläggning och analys av hur entreprenörskap behandlas i yrkeshögskolan och den kvalificerade yrkesutbildningen återfinns i kaptitel 3 "Entreprenörskap i kvalificerad yrkesutbildning och yrkeshögskoleutbildning".
- b) Bedömning och beskrivning av i vilken utsträckning utbildningarna bidragit till ökat entreprenörskap återfinns också i kapitel 3, särskilt avsnitt 3.5 "Diskussion och slutsatser avseende entreprenörskap i utbildningsformen och dess bidrag till ökat entreprenörskap".
- c) Beskrivning av myndigheten i samband med bedömning av ansökningar om att bedriva yrkeshögskoleutbildning avser säkerställa att entreprenörskap behandlas i utbildningarna återfinns under rubriken 4.2 "Entreprenörskap i ansökan om yrkeshögskoleutbildning".
- d) Åtgärder för att stimulera nationellt och internationellt erfarenhetsutbyte för att bidra till att fler utbildningsanordnaren inspireras till utveckling av entreprenöriella inslag i relevanta utbildningar beskrivs framförallt under rubriken 4.3 "Konferens om entreprenörskap", men också i avsnitt 4.4 "Förslag till områden för fortsatt arbete med entreprenörskap"

2 Entreprenörskap inom yrkeshögskolans utbildningar

Myndigheten för yrkeshögskolan hanterar förutom kvalificerad yrkesutbildning (KY)- och yrkeshögskoleutbildning (Yh) också kompletterande utbildningar (KU) och lärlingsutbildning för vuxna inom vissa hantverksyrken och det finns betydande gemensamma drag för dessa tre utbildningsformer. Viktigast i förhållande till entreprenörskap är kanske det faktum att många av utbildningarna förbereder för yrken där entreprenöriella kunskaper och kompetenser är av stor betydelse. Dessa förberedelser är viktiga för individens möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden som anställd eller som egenföretagare. Den största skillnaden mellan utbildningsformerna hänför sig till yrkeshögskolans uppdrag att förse arbetslivet med nödvändig kompetens i ett relativt kort perspektiv och i den lätttrörlighet som därmed följer avseende Yh (och KY). Såväl lärlingsutbildningen för vuxna som KU, med sina uppdrag att bevara hantverksskunnande även inom områden där efterfrågan är begränsad, ställer krav på större långsiktighet. Yh skiljer sig vidare från de andra utbildningsformerna genom att erbjuda utbildning inom ett långt bredare spektrum, också inom områden där entreprenörskap i bemärkelsen egenföretagande är ovanligt. Det är dock tydligt att entreprenörskap i bemärkelsen innovation och förbättringsarbete har stor betydelse också inom sådana utbildningsområden.

2.1 Entreprenörskap som utbildningsfråga

Tillväxtverkets föregångare, Nutek, har under det senaste decenniet haft ett särskilt ansvar för entreprenörskapsfrågan i Sverige, även avseende utbildningsperspektivet. Nutek har haft i uppdrag att stärka näringslivets förutsättningar med utgångspunkt i företagets och i företagarnas behov, ett uppdrag som bland annat tagit sitt uttryck i regionala satsningar för att främja entreprenörskap.

Tillväxtverket har idag ett uttalat uppdrag att främja entreprenörskap inom högre utbildning och, i samverkan med Skolverket, inom det offentliga skolsystemet i enlighet med regeringens strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet. Högskolverket och Skolverket har genomfört kartläggningar inom sina respektive områden som visar att det offentliga utbildningssystemet har lång väg att gå innan entreprenörskap kan sägas löpa som en röd tråd genom all utbildning. Samtidigt är det viktigt att nämna att det inom utbildningsväsendet har initierats en rad olika åtgärder, projekt och förändringsarbeten vilka ännu inte är avslutade och vars effekt det därför inte är möjligt att uttala sig om. Mycket kortfattat kan också sägas att kartläggningarna visar att entreprenörskap i skolans lägre stadier får sin betydelse främst genom så kallat entreprenöriellt lärande med fokus på kreativitet och initiativförmåga, medan så kallade övningsföretag är vanliga i gymnasieskolan. Högskolan lägger förhållandevis mer vikt vid teoretisk utbildning.

Nutek genomförde under åren 2005–2008 ett nationellt entreprenörskapsprogram på uppdrag av regeringen. Inom ramen för programmet har ett hundratal lokala och regionala projekt genomförts på nivåer från grundskola till högskola. I rapporten Entreprenörskap i stort och smått – Lärdomar från det nationella entreprenörskapsprogrammet betonar Nutek förankring och samarbete över verksamhetsgränser och mellan olika samhällsarenor som viktiga framgångsfaktorer. Denna erfarenhet stämmer väl överens med slutsatser som t ex Skolverket drar i sin skrift Skapa och våga angående entreprenörskapsprojekt – många framgångsrika entreprenörskapsprojekt karaktäriseras av en ökad samverkan mellan skola och arbetsliv, närsamhälle och omvärld.

2.2 Unga och entreprenörskap

Tillväxtverket gör återkommande undersökningar om ungas attityder till företagande och använder underlaget för att utforma satsningar på området. I den senaste undersökningen, Entreprenörskapsbarometern 2008, har drygt 8000 unga har tillfrågats. Resultatet visar att fyra av tio unga mellan 18 och 30 år hellre vill vara företagare än anställd. Inom vissa grupper har andelen som kan tänka sig att bli, eller allra helst vill vara, företagare ökat avsevärt sedan första undersökningen år 2003, till exempel bland kvinnor. Mest positiva är åldersgruppen 18-21 år och unga födda utomlands är den grupp som i högst grad föredrar att vara företagare. Det är även den grupp som ser störst fördelar med att vara företagare och uppger i högre grad att de kommer att starta sitt företag inom 5 år. Regionala jämförelser visar att Stockholms län och Jämtlands län har störst andel unga som kan tänka sig att starta företag. Särskilt intressant för arbetet med entreprenörskap inom Yh-myndighetens ansvarsområde är att en stor del av de ungdomar som har fått kunskap och uppmuntran om företagande från skolan uppger att de kan tänka sig att bli företagare. Det aktiva arbetet med att uppmuntra till och skapa intresse för företagande tycks därmed ha en positiv påverkan på attityderna till företagande.

Svenskt Näringsliv har kartlagt tillvaron och möjligheterna för ungdomar i EU i rapporten Europeiskt ungdomsindex som presenterades i maj 2010. Med utgångspunkt i åtta delvariabler som på olika sätt belyser ungas möjligheter har 22 EU-länder rangordnats. Sverige placerar sig totalt på fjortonde plats i indexet, men ligger i botten när det gäller företagande, unga chefer och arbetslöshet. Sina bästa placeringar får Sverige inom delvariablerna inkomst, köpkraft och inställning till unga. Den låga andelen unga företagare förklaras ibland med att svenska ungdomar utbildar sig i stället för att starta företag. Detta antagande emotsägs i rapporten av att till exempel Irland och Storbritannien, vars unga har högre utbildningsnivå än Sveriges, har färre unga arbetslösa, fler ungdomar med chefsjobb och fler unga företagare. Resultaten av undersökningen är särskilt intressanta med avseende på yrkeshögskoleutbildningens potential som motkraft till svenska ungdomars problem att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden.

2.3 Företagarnas företrädare om entreprenörskap och utbildning

För att få en översiktlig bild av hur Svenskt näringsliv och Företagarna resonerar kring entreprenörskap och utbildning har Yh-myndigheten ställt frågor om entreprenörskap och utbildning till representanter för dessa organisationer. Nicklas Mattsson, chefredaktör för tidningen Entreprenör, och Mia Liljestrand, utredare i utbildningsfrågor inom Svenskt Näringsliv och representant i Yh-myndighetens arbetsmarknadsråd, representerar Svenskt näringsliv. Christina Linderholm, chef för analys och opinion inom Företagarna och representant i Yh-myndighetens arbetsmarknadsråd, representerar Företagarna. De tankar som återges här är intervjupersonernas egna och ska tolkas som ett generöst bidrag till diskussionen snarare än som organisationernas officiella ställningstagande.

Mattsson och Liljstrand är överens om att det som brukar kallas entreprenörskap inte är någon ny företeelse. Samhällsutvecklingen medför dock att problemlösning, helhetsperspektiv och att lära sig att lära blir allt viktigare förmågor i arbetslivet. Denna kompetens behöver inte kallas entreprenörskap, utan kan ofta gömma sig i andra begrepp. Värde ligger i individens förmåga att identifiera möjligheter och i att kunna omsätta dessa möjligheter i kreativ och innovativ handling, liksom i att ha förståelse och kunskap för att starta och driva en verksamhet.

Såväl Nicklas Mattsson som Mia Liljestrand gör en uppdelning av entreprenörskapet i teoretiska kunskaper och praktisk förmåga och menar att kunskaper, färdigheter, förmåga och vilja alla är viktiga komponenter i den entreprenöriella kompetensen. Nicklas Mattsson betonar särskilt utbildningens roll i att stödja självständiga människor som ser

möjligheter och vågar utveckla sådana möjligheter. Aktiviteter som studiebesök eller så kallade skarpa projekt kan bara lyckas om de är integrerade i arbetslivet. Verklig arbetslivsanknytning är således inte generell, utan anpassad till ett specifikt yrkesområde eller bransch eftersom förutsättningarna och kraven varierar. Mia Liljestrand poängterar att arbetet för tillväxt måste börja i skolan och att alla utbildningsformer måste titta på jobbmöjligheter och hitta individens och samhällets drivkrafter.

Christina Linderholm anser att entreprenörskap måste stärkas inom det svenska utbildningsväsendet, inte minst genom att inslag av entreprenörskap i lärar- och rektorsutbildningarna. Eftersom utbildning för entreprenörskap förutsätter möten mellan utbildning och arbetsliv måste det lokala näringslivet bjudas in i skolan. Företagarna arbetar regionalt och genom sina lokala medlemsföretag, eftersom man anser att "bottom up-perspektivet" är viktigt. Christina Linderholm understryker betydelsen av fungerande initiativ i skolorna, som till exempel Ung Företagsamhet. Företagarna är en av huvudmännen för Sveriges Hantverksråd och har därigenom ett starkt intresse för att även lärlingsutbildning för vuxna till vissa hantverksyrken präglas av entreprenörskap.

3 Entreprenörskap i kvalificerad yrkesutbildning och yrkeshögskoleutbildning

Detta kapitel redogör för genomförande och resultat av den enkätundersökning och de intervjuer Yh-myndigheten genomfört. Som komplement till den genomförda enkätundersökningen presenteras utdrag ur SCB:s registerdata avseende andel egenföretagare efter genomförd KY-utbildning. Kapitlet avslutas med en diskussion kring förutsättningarna för entreprenörskap inom yrkeshögskoleutbildningarna.

3.1 Enkätundersökning och intervjuer – överväganden och metod

Yrkeshögskolan är uppbyggd utifrån ett ramorienterat regelverk med låg detaljeringsgrad och stort och konkret inflytande från arbetslivet genom ledningsgruppen och genom olika former av arbetslivsanknutet lärande. Det finns alltså stora möjligheter att utforma utbildningarnas innehåll, upplägg och pedagogik utifrån arbetslivets behov. Utbildningarna utgör således en mycket heterogen grupp där i stort sett varje utbildning är unik och bedrivs under unika förutsättningar.

Utbildningsformens heterogenitet medför att kartläggningar och generella analyser av samtliga utbildningar är komplicerade. Utgångspunkten för den kartläggning som presenteras här ligger i den verksamhet som bedrivs ute på utbildningarna, varför utbildningsanordnarna är en viktig kunskapskälla och samtalspartner. Kartläggningen har genomförts med en kvantitativ del, en enkät till utbildningsanordnare och ledningsgruppsrepresentanter för samtliga nu pågående utbildningar, och en kvalitativ del i form av intervjuer med några utvalda utbildningsanordnare.

I enkätundersökningen ombads utbildningsanordnarna att besvara frågorna i samråd med tre ledningsgruppsmedlemmar, två arbetslivsrepresentanter och en studeranderepresentant. Enkäten omfattade sexton frågor, dels om entreprenörskap i den egna utbildningen och dels generellt om entreprenörskap i utbildning, och sändes till de 767 utbildningar som pågick under april 2010. I enkäten angavs Tillväxtverkets definition av entreprenörskap, i övrigt gavs ingen vägledning inom ämnesområdet. Frågorna var utformade med fasta svarsalternativ och i slutet av enkäten fanns ett öppet fält för kommentarer.

I undersökningens kvalitativa del valdes tolv utbildningsanordnare ut för uppföljande telefonintervju. Urvalet gjordes bland de utbildningar som ansågs berörda av entreprenörskap så tillvida att de enligt enkätsvaren antingen förbereder för eller innehåller inslag av entreprenörskap. Vid urvalet eftersträvades både geografisk och områdesmässig variation och intervjupersonerna representerar åtta branscher och tretton regioner. Utbildningarnas längd varierar mellan ett och tre år och de startade första gången mellan 2006 och 2009. Undersökningens huvudsakliga syfte var att tillföra översiktlig kunskap om och exempel på olika utbildningsanordnares syn på och arbete med entreprenörskap.

3.2 Resultat av enkätundersökningen

Enkäten fokuserade främst på faktiska förhållanden under utbildningarnas genomförande. Nedanstående resultatredovisning baseras på en koppling till huruvida utbildningen förbereder för entreprenörskap i yrkesutövningen och/eller innehåller tydliga inslag av entreprenörskap.

Svarsfrekvensen är låg – endast 247 av 767 utbildningar, eller 32 procent, har besvarat enkäten – och resultatet medger således inte några långtgående slutsatser. Däremot kan den låga svarsfrekvensen i sig utgöra en signal om att entreprenörskap som en uttalad

del av utbildningen bara engagerar en del av utbildningsanordnarna. En stickprovskontroll genomförd i samband med sammanställningen av denna rapport antyder att utbildningsanordnare kan ha avstått från att besvara enkäten då de inte har kunnat se hur undervisning i entreprenörskap kan bidra till en kvalitetshöjning inom deras eget utbildningsområde. Den låga svarsfrekvensen kan också förstås mot bakgrund av kravet att svaren ska spegla flera aktörers uppfattningar.

Först och främst kan det konstateras att en majoritet av de svarande anser att deras utbildningar både förbereder för (87 procent) och innehåller (81 procent) tydliga inslag av entreprenörskap (diagram 1).

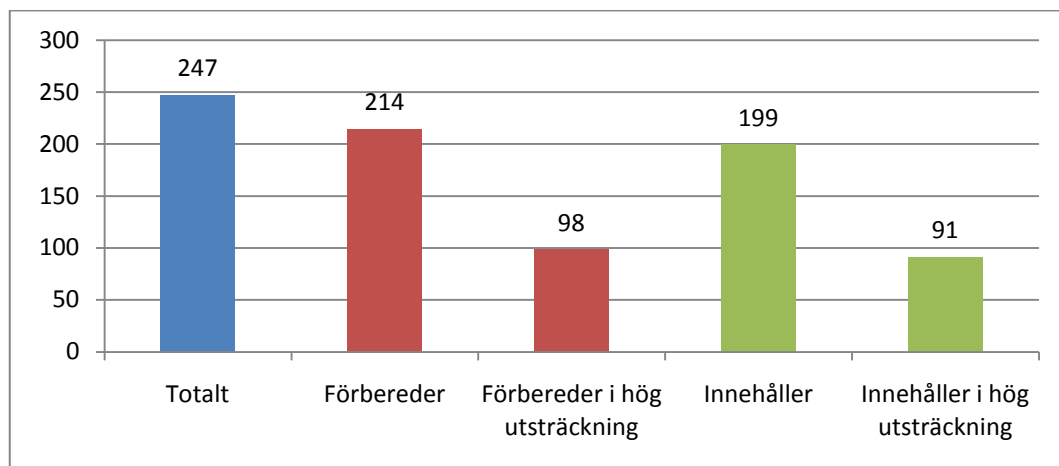

Diagram 1: Entreprenörskap i utbildningarna

Två saker är viktiga att hålla i minnet: för det första att svaren getts i förhållande till en vid definition av begreppet entreprenörskap och för det andra att de som besvarat enkäten eventuellt inte är representativa för hela gruppen tillfrågade utbildningsanordnare. Utbildningar inom Ekonomi, administration och försäljning både förbereder för och innehåller entreprenörskap i något högre grad än snittutbildningen, medan Teknik och tillverkning har något färre utbildningar som i hög utsträckning förbereder för eller innehåller entreprenörskap. Inom Hälso- och sjukvård samt socialt arbete ligger siffrorna något under snittet, i synnerhet avseende ett omfattande innehåll av entreprenörskap. Inom Hotell, restaurang och turism samt Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske har samtliga utbildningar angett att de både förbereder för och innehåller entreprenörskap. Dessa variationer kan eventuellt relateras till företagsstrukturen inom respektive område.

Skillnaderna är något större avseende region. När det gäller storstadsregionerna motsvarar Stockholm och Skåne ungefär snittutbildningen, medan Västra Götaland och Kronoberg har något lägre siffror både för förberedelse och för innehåll av entreprenörskap medan Dalarna utmärker sig för höga siffror både för förberedelse i hög utsträckning och för innehåll i hög utsträckning.

För att undersöka om utbildningarna har förändrat andelen egenföretagare ombads utbildningsanordnarna att lämna uppgifter om de studerandes sysselsättning före utbildningen och andelen företagare efter utbildningen. Eftersom få utbildningsanordnare har information om studerandes sysselsättning före utbildningen, bör inte uppgifterna anses spegla ett generellt förhållande för utbildningsformen. En undersökning genomförd i KY-myndighetens regi antyder dock att utbildningarna lett till ett ökat företagande (se vidare avsnitt 3.4).

Som framgår av diagram 1 uppger 199 av de svarande (eller 81 procent) att utbildningen innehåller inslag av entreprenörskap. Frågan om hur entreprenörskap kommer till uttryck i utbildningen besvarades enligt följande:

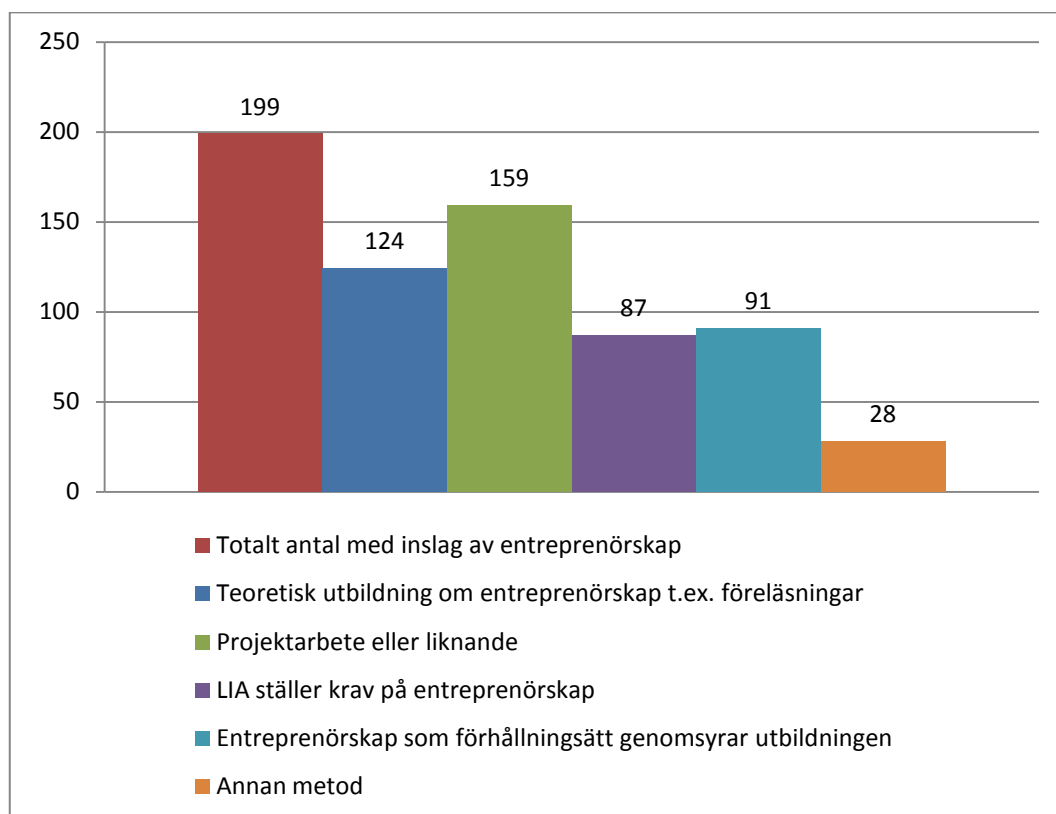

Diagram 2: Hur entreprenörskap kommer till uttryck i utbildningen

De vanligaste inslagen av entreprenörskap utgjordes av projektarbeten eller liknande (80 procent) och teoretisk utbildning om entreprenörskap, till exempel föreläsningar (62 procent). Även alternativet "entreprenörskap som förhållningssätt genomsyrar utbildningen" angavs ofta (37 procent), liksom att "LIA ställer krav på entreprenörskap" (35 procent).

Utbildningsanordnarna fick även frågan om hur entreprenörskap kan stärkas i utbildningen (diagram 3):

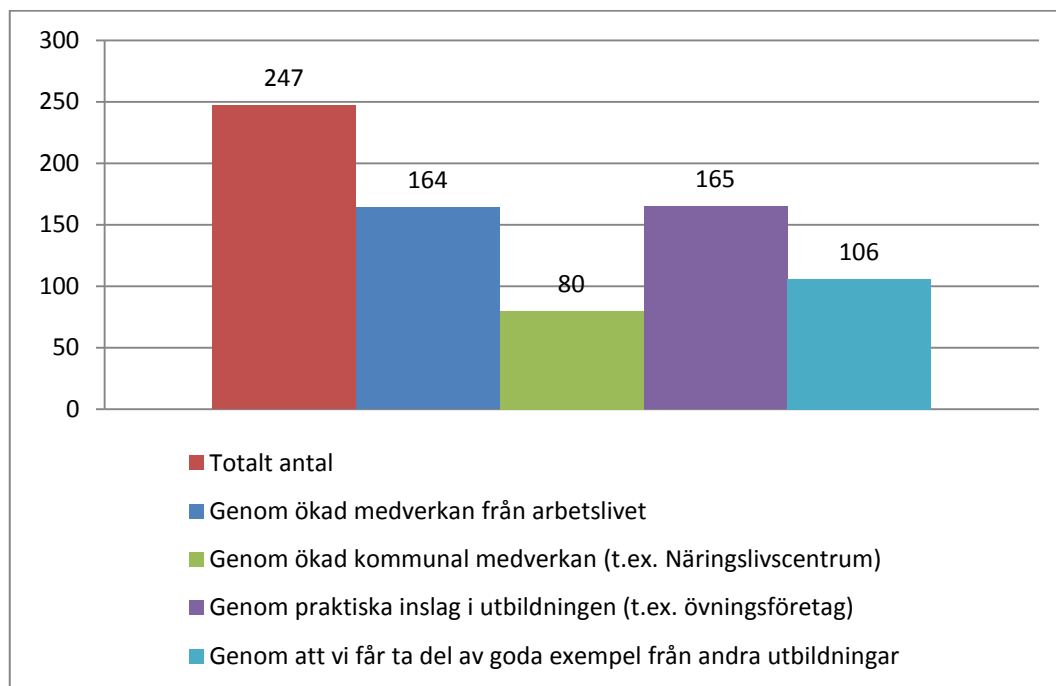

Diagram 3: Hur entreprenörskap kan stärkas i utbildningen

Endast 12 procent av de utbildningsanordnare som besvarat frågan ansåg att utbildningen redan innehåller tillräckliga inslag av entreprenörskap. En majoritet av de övriga angav att entreprenörskapet bäst stärks genom praktiska inslag i utbildningen (67 procent) eller genom ökad medverkan från arbetslivet (66 procent). Det var vanligt att enkätsvaren omfattade alla fyra svarsalternativen, vilket skulle kunna tolkas som att många utbildningsanordnare är öppna för flera olika vägar att stärka entreprenörskapsinslagen och ser många olika möjligheter.

En knapp majoritet av utbildningsanordnarna (60 procent) menade att utbildningar med entreprenörskap kräver särskilda förutsättningar, medan ungefär hälften (49 procent) upplevde att vissa problem var mer frekventa på sådana utbildningar. Utbildningsanordnarna var generellt positiva till olika former av stöd från myndighetens sida. Bland dem som besvarade frågan (166 svarande) framhövdes erfarenhetsutbyte mellan utbildningsanordnare, men också skrivet informationsmaterial eller aktiviteter i Yh-myndighetens regi, som önskvärda initiativ.

3.3 Anordnarnas röster

Under intervjuerna med de utvalda utbildningsanordnarna användes semistrukturerad intervju i syfte att lämna utrymme för anordnarnas egna frågeställningar och perspektiv på entreprenörskap. De fastställda frågorna behandlade syn på innebörden i begreppet entreprenörskap, förutsättningar och utmaningar i det praktiska arbetet med entreprenörskap i utbildningarna och utvecklingsperspektiv inom området. Synpunkter och resonemang från intervjuerna redovisas här tillsammans med kommentarer från enkäten eftersom de till stora delar sammanfaller.

3.3.1 Synen på entreprenörskap som begrepp

I Yh-myndighetens kontakter med utbildningsanordnare, både vid intervjuerna och vid andra tillfällen under det här arbetet, ställdes frågan om det kan vara klargörande att dela upp begreppet entreprenörskap i en kunskaps- och en kompetensdel. Gemensamt för de utbildningsanordnare som valde att kommentera detta var att man ansåg att en sådan indelning möjligtvis kan vara klargörande i pedagogiskt hänseende, men att man inte såg något värde i förhållande till det praktiska arbetet med entreprenörskap.

Utbildningsanordnarna menade allmänt att man för att utveckla en god entreprenöriell kompetens behöver såväl kunskaper som färdigheter och förmågor och de utvecklas bäst då de integreras med varandra.

Uppfattningen om vad entreprenörskap egentligen innebär skiljer sig bland de utbildningsanordnare som besvarade enkäten. Generellt kan man dock skönja en viss syn på entreprenörskap som är associerad till företagande och där individens förmåga att förverkliga en idé är central. Kommentarer i enkäten vittnar också om att flera av de svarande inledningsvis känt sig obekväma med den definition av entreprenörskap som bifogades enkäten och en vanlig fråga har varit varför vi har valt att använda en så vid definition som mer fokuserar på företagsamhet än på företagande. Vissa utbildningsanordnare har dock utifrån definitionen fått nya tankar kring entreprenörskap och har kunnat identifiera inslag av entreprenörskap i sina egna utbildningar. I dessa diskussioner har det blivit tydligt att till exempel initiativförmåga, företagsamhet, helhetssyn, projektledning och mervärdeskapande kan dölja sig bakom andra begrepp än just entreprenörskap. Andra utbildningsanordnare har stor kunskap och lång och bred erfarenhet av arbete med entreprenörskapsfrågor, men också bland dessa beskrivs entreprenörskapets kärna på olika sätt även om entreprenörskap beskrivs som värdefullt både för anställd och för som företagare.

Återkommande nämns magkänsla, ansvarstagande, riskbenägenhet, mod och driv som helt avgörande förmågor för ett framgångsrikt entreprenörskap. De betonade också att som utbildare är utvecklandet av just den här typen av förmågor den största utmaningen.

3.3.2 Synen på entreprenörskap inom yrkeshögskoleutbildningarna

De utbildningsanordnare som intervjuats var eniga om att förmåga att bilda sig en god helhetsuppfattning, att kunna omsätta och skapa mervärde av sina idéer är förmågor som efterfrågas i alla branscher och som studerande inom alla yrkeshögskolans områden borde beredas möjlighet att träna. I förhållande till entreprenörskap, särskilt i bemärkelsen företagande, rådde annars stor enighet bland anordnarna om betydelsen av kontakten med arbetslivet inte minst genom ledningsgruppens arbete i förhållande till enskilda utbildningar. Någon lyfte fram vikten av renodlade utbildningar för entreprenörskap, medan någon annan påpekade att det är svårt att driva sådan med kvalitet eftersom den specifika branschanknytningen är så viktig. Ytterligare någon nämnde att arbetslivet borde uppmärksamma entreprenörskapets betydelse för att innovationer ska kunna tas tillvara. I detta sammanhang framfördes behovet av kunskaper i patent- och immaterialrätt. Flera utbildningsanordnare nämnde samarbetet mellan utbildning och näringsliv som viktig faktor för att entreprenörskap i utbildningarna ska kunna utvecklas. Att bra mentorskap, coachning och handledning är avgörande för att de studerande ska lyckas framhölls av många. Någon menade att med enskilda kurser eller kursinslag om entreprenörskap finns det en risk att man bara lär sig om entreprenörskap, inte lär sig att bli entreprenör.

Några utbildningsanordnare kommenterade att det var en svår ekvation med tillgängligt utrymme i utbildningsplanerna om mer entreprenörskap skulle inkluderas. Av andra kommentarer att döma är detta inget problem, under förutsättning att entreprenörskap införlivades mer som ett förhållningssätt. Den stora utmaningen ligger i så fall i att personalen måste lära sig att tänka entreprenöriellt, att släppa lite på kontrollen och själva fungera som förebilder för de studerande. Att arbeta med entreprenörskap är enligt flera en pedagogisk utmaning, då man aktivt måste väva samman kunskaper och

förhållningssätt för att lyckas och de studerande måste få helhetsperspektiv och tillfälle att ta eget ansvar och hitta sin självständighet.

Entreprenörskap beskrivs i många olika termer, exempelvis initiativförmåga, företagsamhet, helhetssyn, projektledning och mervärdeskapande, ofta med fokus på innovation, förbättringsarbete och företagande.

3.3.3 Utvecklingsperspektiv

Många av de utbildningsanordnare som deltog i undersökningen bedriver av allt att döma aktivt utvecklingsarbete med bäring på entreprenörskap. En del är engagerade i större eller mindre nätverk eller projekt och några orienterar sig mot mer formaliserade samarbeten, till exempel inom ramen för så kallade college. Andra arbetar aktivt med att fördjupa sina arbetslivskontakter och ser detta som den viktigaste utvecklingsfrågan. Det tycks finnas en stark tro att framtiden ligger i samarbete.

Flera av anordnarna framhåller vikten av stödstrukturer för studerande som vill starta egen verksamhet efter examen. Flera framhåller att mentorer, kanske någon typ av eget mentorsprogram för yrkeshögskolan, som ett viktigt medel för de studerande att ta del av erfarenhet och bygga bra nätverk. Någon funderade till och med på att starta ett eget mentorprogram. Någon annan efterlyste mer regionala samarbeten och resurser i form av så kallade drivhus eller inkubatorer i anknytning till utbildningen. I kontrast till ovanstående konkreta tankar om stimulans av företagande framhöll även flera utbildningsanordnare att det är viktigt att inte enbart fokusera på företagande, utan se till värdet av entreprenöriella kompetenser i ett bredare perspektiv.

I relation till myndighetens roll i arbetet med entreprenörskapsfrågor var enigheten relativt stor. Det som efterlystes i första hand var utbyte med andra utbildningsanordnare och öppen diskussion om begreppet entreprenörskap. Förslaget att anordna seminarier kring goda exempel och erfarenheter från andra och att ta fram ett övergripande skriftligt material från myndigheten framfördes.

3.4 Företagande bland tidigare studerande

En signal om huruvida utbildningsformen kvalificerade yrkesutbildningar har bidragit till ökat entreprenörskap kan bland annat fås genom statistikuppgifter avseende antal egenföretagare. Inga Yh-utbildningar har ännu avslutats och det finns följaktligen inga uppgifter om företagande före och efter utbildning. På uppdrag av KY-myndigheten har Statistiska centralbyrån (SCB) genomfört uppföljningar av examinerade KY-studerande med examensår 2007 och 2008 avseende andel egenföretagare före respektive efter KY-utbildningen. Resultatet visade att andelen företagare före utbildningen var lågt, 1-3 procent, och efter utbildningen 4-6 procent. Undersökningarna är urvalsundersökningar varför andelen inte kan anges exakt. Det "rätta" värdet förväntas med 95 procent sannolikhet ligga inom procentintervallen. Eftersom procentintervallen inte överlappar varandra är det en stark indikation på att KY-utbildningen ledde till ett ökat företagande men då från en låg nivå. Bland de utbildningsområden med högst andel egenföretagare märks Produktdesign och medieproduktion (numera Kultur, media och design) samt Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske.

Vidare är registerstatistik för KY-utbildningar för närvarande under bearbetning på inom Yh-myndigheten. Undersökningen berör samtliga examinerade från KY mellan åren 1999 och 2006, totalt nästan 31 000 personer. Statistiken visar bland annat att år 2008 uppgår andelen egenföretagare till 5,3 procent av dem som examinerades från en KY-utbildning under perioden. I totalpopulationen på nästan 31 000 examinerade ingår även KY-studerande med högre examina än KY samt utflyttade och pensionärer (nästan 5000 personer). Dessa ingår inte i den valda populationen när andelen egenföretagare har beräknats. Utbildningsområdena Lantbruk, djurvård, trädgård skog och fiske med cirka 20

procent egenföretagare, Friskvård och kroppsvård med cirka 17 procent samt Kultur, media och design med cirka 13 procent är de utbildningsområden som i särklass har den högsta andelen företagare. Den bild som SCB:s undersökning gav avseende vilka utbildningsområden som i högst grad leder till driva eget företag bekräftas alltså i det här materialet.

Yh-myndigheten avser att årligen följa upp studerandes sysselsättning före och efter avslutad utbildning. Under december månad planeras en publicering av den senaste undersökningen avseende studeranden som avslutat en KY-utbildning 2009.

3.5 Diskussion och slutsatser avseende entreprenörskap i utbildningsformen och dess bidrag till ökat entreprenörskap

Inom yrkeshögskolans utbildningar är det vanligt att teoretiska kunskaper omsätts och färdigheter tränas och utvecklas såväl i praktiska moment inom utbildningens skolförklarade delar som under LIA. Yrkeshögskolans utbildningar har med ett sådant upplägg i hög grad inbyggda förutsättningar för att framgångsrikt arbeta med entreprenörskap. Den nära kontakten med arbetslivet och arbetslivets starka inflytande över utbildningens innehåll och upplägg lägger grunden för utbildningens arbetsmarknadsrelevans. Samtidigt byggs möjligheten att kontinuerligt kontrollera att den teoretiskt inriktade undervisningen är konkret tillämpbar och aktuella. Genom förekomsten av autentiska projekt och genom lärande i arbete har de studerande möjlighet att träna sina färdigheter och förmågor och att pröva sin yrkesroll.

Ofta nämns personliga egenskaper som anställningsbarhet, lämplighet, förmåga att ta ansvar, förmåga att lära, samarbetsförmåga och kreativitet som önskvärda, inte minst i många utbildningars urvalsprocess. Olika urvalsgrunder och urvalsmetoder har använts för att i urvalet premiera sökande som redan har en del av dessa färdigheter och förmågor som utgör grunden i entreprenörskap. Gymnasiereformens nya examensmål med explicita mål avseende olika entreprenöriella kompetenser har nyligen beslutats, vilket kan komma att ha betydelse för behörighetskraven och urvalsgrunderna för yrkeshögskolans utbildningar. Troligen kan de nya målen innebära en välbehövlig konkretisering av vilka krav som kan ställas på gymnasieungdom avseende entreprenöriella kompetenser. Att bedöma färdigheter och förmågor är svårt och de nya examensmålen kanske kan bidra till en mer allmänt spridd terminologi och mer stringenta testmetoder i urvalet till yrkeshögskolans utbildningar.

Utbildningsanordnarna framhöll betydelsen av den enskildes driv, engagemang, magkänsla, riskbenägenhet, motivation och inställning till sin yrkesutövning som avgörande för ett framgångsrikt entreprenörskap. Trots detta var inte idéerna tydliga avseende hur utbildningarnas pedagogiska metoder kan utvecklas för att stärka sådana färdigheter. Erfarenheter från andra länder ifrågasätter vikten av renodlade pedagogiska projekt med teoretisk inriktning och påpekar istället behovet av praktisk erfarenhet, av stöd och uppmuntran för att ge de studerande rätt förutsättningar och rätt motivation för att utveckla entreprenöriell kompetens.

I samband med ansökningar om att få ingå i yrkeshögskolan har Yh-myndigheten hittills valt att premiera den typ av entreprenörsutbildningar som har en stark branschanknytning, konkret efterfrågan från arbetslivet och en tydlig yrkesroll. Den andra typen av mer generella entreprenörsutbildningar syftar till att ge en generell kompetens att identifiera, utveckla och kommersialisera idéer inom olika ämnesområden. Anledningen till detta ställningstagande har främst varit svårigheter att identifiera efterfrågan och knyta ett konkret engagerat arbetsliv till den här typen av utbildningar. Genom arbetet med detta uppdrag har bilden av den nära och specifika branschanknytningens betydelse ytterligare stärks.

Utvecklingsmöjligheter för utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan skulle kunna vara att utforska möjligheterna att skapa lokala eller regionala mentorsprogram för sina studerande, där personer med lång erfarenhet och goda nätverk kan fungera som mentorer. En annan väg kan vara att öka samarbetet inom regionala utvecklings- eller innovationsprogram. Oavsett vilket, handlar detta om att stärka ett av karaktärsdragen som redan är framträdande i utbildningsformen, nämligen samverkan med arbetslivet och lokal och regional anpassning.

Myndighetens bedömning och övergripande slutsats är att entreprenörskap inte är någon ny företeelse inom utbildningsformen. Yrkeshögskolan rymmer en rad utbildningar som siktar mot yrkesroller som främst utövas av företagare. Dessa utbildningar kräver ett visst innehåll av både generella entreprenöriella kompetenser och mer specifika kunskaper om företagande för att den studerande framgångsrikt ska kunna verka i yrkesrollen efter fullgjord utbildning. Vissa rent statistiska belägg finns att utbildningsformen stimulerat ett ökat företagande (till exempel SCB:s undersökningar som nämnts tidigare). Yh-myndigheten hoppas kunna presentera bättre sifferunderlag i det här avseendet inom en snar framtid.

Yrkeshögskolan rymmer även utbildningar som lägger stor vikt vid entreprenöriella kompetenser utan att detta nödvändigtvis är uttalat. Det som i regeringens strategi för entreprenörskap på utbildningsområdet benämns entreprenöriella kompetenser är en välkänd företeelse inom yrkeshögskolans utbildningar, mycket tack vare arbetslivets krav. Att kunna se och ta tillvara möjligheter, att gå från ord till handling, att fullfölja från ax till limpa, att vara utvecklingsbenägen, att presentera och argumentera för sitt arbete, att samarbeta, att ta stort eget ansvar för sitt eget lärande och sitt arbete är kompetenser som efterfrågas av arbetslivet. Ofta förknippas dessa kompetenser med förmåga att arbeta framgångsrikt med innovation och förbättringsarbete.

4 Hur kan myndigheten främja entreprenörskap i eftergymnasial yrkesutbildning?

4.1 Myndighetens förhållningssätt och ambition

Yh-myndigheten välkomnade uppdraget om entreprenörskap inom yrkeshögskolan och i den kvalificerade yrkesutbildningen och har tagit tillfället i akt att utveckla den egna kunskapen om entreprenörskap, både ur ett övergripande perspektiv och i kontexten av de utbildningar som faller inom Yh-myndighetens ansvarsområde. Uppdraget har varit stimulerande och gett nya insikter om att det inom yrkeshögskoleutbildningen och inom de kvalificerade yrkesutbildningarna redan ryms mycket entreprenörskap.

Utbildningsanordnarnas engagemang och yrkeshögskolans tydliga arbetslivsanknytning gör att utvecklingsmöjligheterna förefaller närmast obegränsade, vilket myndigheten ska ta fasta på i sitt fortsatta arbete för att stimulera till såväl ökad företagsamhet i utbildningarna som ökat företagande efter genomgångna utbildningar.

Yh-myndigheten har en viktig roll att stödja och stimulera en bred kunskaps- och metodutveckling hos utbildningsanordnarna. Då nästan varje utbildning i systemet är unik i sin anpassning till det lokala eller regionala arbetslivets krav, bör vägen till ett framgångsrikt arbete med entreprenörskap i utbildningarna och ökat företagande efter utbildningarna dock främst gå via arbetslivets krav på anordnarnas genomförande av utbildningen. Initiativ, metoder och modeller måste utvecklas av utbildningsanordnarna i samarbete med det aktuella arbetslivet.

4.2 Entreprenörskap i ansökan om yrkeshögskoleutbildning

Entreprenörskap ska enligt regeringens strategi löpa som en röd tråd i utbildningssystemet. Mer generella entreprenöriella kompetenser bör stimuleras inom alla utbildningar, medan mer specifika entreprenöriella kunskaper bör integreras i utbildningar där det kan anses motiverat med hänsyn till utövande av yrket. Det effektivaste sättet att säkerställa att entreprenörskap behandlas i samtliga utbildningar som får tillstånd att ingå i Yrkeshögskolan är att ställa villkor i samband med ansökan.

I nu pågående ansökningsomgång om att få bedriva yrkeshögskoleutbildning uppmanas de sökande att beskriva på vilket sätt och i vilken utsträckning de studerande stimuleras att genom utbildningen utveckla entreprenöriell kompetens och/eller entreprenöriella kunskaper. Beskrivningen kommer att vara en del i bedömningen av utbildningens innehåll i relation till den yrkesroll som den studerande förväntas verka i efter slutförd utbildning. Av den här kartläggningen av entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna har det framgått att entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna kan beskrivas i många olika termer, exempelvis initiativförmåga, företagsamhet, helhetssyn, projektledning och mervärdeskapande, ofta med fokus på innovation, förbättringsarbete och företagande. Entreprenörskap i utbildningen ska utformas så att de studerande på ett bra sätt förbereds för sin kommande yrkesroll, oavsett om denna utgörs av egenföretagande eller anställning.

Mot bakgrund av den mycket skiftande begreppsanvändningen när det gäller entreprenörskap i yrkeshögskoleutbildningarna finns det ett tydligt behov av att konkretisera innebörden i begreppet entreprenörskap och detta är ett viktigt utvecklingsområde för Yh-myndigheten.

4.3 Konferens om entreprenörskap

Myndigheten planerar i samarbete med Företagarna, Svenskt Näringsliv och YH-förbundet att i december 2010 anordna en konferens i Stockholm om entreprenörskap i Yrkeshögskolan. Konferensen är dels ett svar på regeringens uppdrag, men också på utbildningsanordnarnas önskan att få ta del av andra utbildningsanordnares erfarenheter.

Förhoppningen är att konferensen även ska utmynna i förnyad energi i arbetet med entreprenörskapsfrågor och god kunskapsspridning mellan våra utbildningsanordnare. Många utbildningsanordnare ser också fram emot tydliggörande från Yh-myndigheten avseende innebörden i entreprenörskap och dess betydelse för yrkeshögskolans utbildningar. Flera utbildningsanordnare har efterfrågat ett skriftligt material från myndigheten och ambitionen är använda konferensens slutsatser som utgångspunkter för ett sådant material. Myndigheten avser också att i ge sin syn på entreprenörskap inom ramen för den serie av ställningstaganden i olika frågor som kommer att samlas i en särskild serie av publikationer.

4.4 Samverkan mellan myndigheter

Tillväxtverket står i begrepp att göra omtag på sitt arbete med entreprenörskap i utbildning. Syftet är att ta fram en ny strategi för långsiktigt arbete med entreprenörskap. I de delar av arbetet som berör utbildning vore det från Yh-myndighetens perspektiv önskvärt att inkludera de utbildningsformer som återfinns inom Yh-myndighetens ansvarsområde, inte minst mot bakgrund av utbildningsformens nära arbetslivskoppling. Ett stärkt samarbete mellan myndigheterna bör kunna skapa ytterligare mervärden i båda uppdragen.

Även Skolverket och Högskoleverket genomför en rad värdefulla insatser på entreprenörskapsområdet. Trots att Skolverkets och Högskoleverkets respektive ansvarsområden skiljer sig från Yh-myndighetens, finns många beröringspunkter. Ett generellt erfarenhetsutbyte om entreprenörskap i utbildning skulle sannolikt vara värdefullt för alla parter.

4.5 Myndighetens plan för fortsatt arbete med entreprenörskap

Det finns en rad olika områden som kan vara lämpade för Yh-myndighetens fortsatta arbete med entreprenörskap. Det är dock viktigt att myndighetens initiativ och åtgärder motsvarar ett verkligt behov ute i verksamheterna. Den planerade konferens som nämns ovan kommer att vara ett utmärkt tillfälle att avgöra vilka områden som kräver stödinsatser.

Tänkbara områden för fortsatt arbete är:

- Fördjupad kartläggning och uppföljning av företagande efter avslutad yrkeshögskole- eller kvalificerad yrkesutbildning (analys av registerdata pågår inom myndigheten)
- Fördjupad och utvidgad kartläggning av vilka utbildningsbehov arbetsliv och anordnare ser i yrkeshögskoleutbildningarna
- Fördjupad kartläggning av kön och etnicitet i relation till entreprenörskap i myndighetens samtliga utbildningsformer
- Insatser för ökad rättsäkerhet i urvalsförfarande med fokus på entreprenöriella kompetenser
- Årliga konferenser för erfarenhetsutbyte
- Stödmaterial för ökat entreprenörskap i yrkeshögskolans utbildningar

- Kvalitetsgranskning av det pedagogiska arbetet med entreprenörskap
- Myndighetsintern kompetensutveckling avseende entreprenörskap
- Kompetensutveckling för utbildningsanordnare och utbildare
- Stimulans till förnyelse av samarbetsformer mellan arbetslivet och utbildningarna
- Finansiering av utvecklingsprojekt, till exempel LIA för småföretagaryrken Stöd till nätverk och/eller mentorsprojekt